

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВОТА ПРЕД МЛАДИТЕ ХОРА НА ПАЗАРА НА ТРУД В ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Десислава Николова Колева ¹

Резюме

В настоящата статия се засягат широко дискуссионни въпроси, свързани с перспективите за професионално развитие и трудова реализация на младите хора от европейския съюз. В статията са посочени някои активни трудови политики с фокус върху младите лица, навлизащи на пазара на труд. В разработката е направен сравнителен анализ между 28-те страни членки на ЕС по отношение на основни показатели, характеризиращи пазара на труд за 2018 г. Въз основа на извършеното изследване са посочени някои изводи и препоръки за положителното въздействие върху успешната трудова реализация сред младото население.

Ключови думи: пазар на труда; младежка безработица; социално изключване; човешки капитал

JEL: J21; J24

CHALLENGES FOR YOUNG PEOPLE IN THE LABOUR MARKET IN THE EUROPEAN UNION

Desislava Nikolova Koleva-Stefanova ²

Abstract

This article concerns widely discussion issues related to the career prospects and employment of young people from the European Union. The article sets out some active labour policies with a focus on young people entering the labour market. The development provides a comparative analysis between the 28 EU Member States on key indicators characterising the labour market for 2018. On the basis of the research carried out, some conclusions and recommendations for the positive impact on successful labour realization among the young population are indicated.

Keywords: labour market; youth unemployment; social exclusion; human capital

¹ Десислава Колева-Стефанова, главен асистент в катедра „Човешки ресурси и социална защита“ Университет за национално и световно стопанство, stefanova_desi@abv.bg

² Desislava Koleva-Stefanova, Chief Assistant, Department of Human Resources and Social Protection University of National and World Economy, stefanova_desi@abv.bg

Увод

Пазарът на труд е един от определящите фактори за стандарта на живот на индивида и неговото семейство. От голямо значение е интеграцията и своевременната трудова реализация за всеки човек. Добре образованата и квалифицирана работна ръка е предпоставка за конкурентноспособна, иновативна, просперираща икономика. Безусловно образованите хора са по-адаптивни към променящите се потребности на пазара на труд и имат по-голям шанс за кариерно израстване. Младите хора са бъдещето на една нация. Те са най-ценният и незаменим ресурс, от който зависи благоденствието на цялото общество.

1. Европейският пазар на труд и младежката заетост

В следствие на икономическата криза от 2008 г. в последващото десетилетие възникват проблеми на пазара на труд, засягащи и плавния преход на младите хора от образователния сектор към интегрирането им в работната сила на европейските трудови пазари. Европа се изправя пред сериозното предизвикателство за справяне с младежката безработица и необходимостта от ефективно действащи политики на пазара на труда, насочени към насърчаване на младежката заетост, предприемаческата активност, иновациите и професионалното образование. В последните години с развитието на дигиталните технологии, пред пазара на труд се очертава недостиг на подготвени кадри за специфични професии, които са необходими за икономическия растеж и ограничаване на структурната безработица. Един от първостепенните приоритети на Европейската политика на пазара на труда е интеграцията на младежите в работния процес, разработването и осъществяването на инициативи, подкрепящи държавите членки за преодоляване на безработицата сред младите хора. Европейската комисия се стреми да подпомогне младите хора при навлизането им на пазара на труд, чрез по-добри възможности за обучение и мобилни образователни програми между европейските университети, които дават възможност за осигуряване на подходящ достъп до добре платени и търсени професии. Една действаща и ефективна стратегия, предприета от всички държави членки на ЕС е „Гаранцията за младежта“. Същността ѝ е да се насърчава заетостта сред младите хора до 25 годишна възраст. На всеки млад човек, който след завършването си остане без работа за срок от четири месеца, му се дава възможност да получи платена заетост и да продължи обучението си, или да работи в стажантски програми. Чрез тази програма, всяка година над 5 мил. млади хора се регистрират и участват в насърчаващи заетостта инициативи. Помощ са получили

над 2.4 милион младежи в целия ЕС. От стартирането на „Гаранция за младежта“ 2013 г., младежката безработица е била 24%, докато за 2019 г. същата значително е намаляла на 14%. Програмата се финансира от Европейския социален фонд.³

Една също така успешна програма на ЕС, насочена към младите лица е „Еразъм+“. Целта на тази инициатива е да развива знанията, уменията на младите хора, подготвяйки ги за плавната интеграция на пазара на труд. „Еразъм“ за млади предприемачи е програма, даваща шанс на младежите да развиват своите предприемачески умения, като се учат от доказали се предприемачи с голям опит. Единодействието, трансграничното сътрудничеството и обмена на добри трудови политики са пътят за преодоляване на проблема с младежката безработица и намаляването на регионалните различия на пазара на труд между страните членки. Според данни от Евростат за 2018 г., около 3.4 милиона млади лица под 25 години нито са учили, нито са работили в ЕС. Анализът показва, че за 2018 г. младежката безработица в ЕС е намаляла с 189 000 души спрямо 2017 г. През ноември 2018 г. младежката безработица в ЕС - 28 е била 15.2 % в сравнение с 16.1% през ноември 2017 г. Данните сочат, че между страните членки на ЕС има съществени различия в равнището на младежка заетост. Най-ниска безработица се регистрира в Чехия - 2.3%, следвана от Германия и Унгария с 3.4%. Най-висока младежка безработица е регистрирана в Гърция - 14.4%. Младежката безработицата в България за февруари 2018 г., е 10.8%, около 18 000 души под 25 години в сравнение с 2017 г., когато е била 13.2%, което е около 21 000 младежи.⁴ В последващото изложение е направен по-подробен анализ на младежката безработица за 2018 г.

2. Сравнителен анализ между страните членки на ЕС, отразяващ интеграцията на пазара на труд сред младите лица по пол

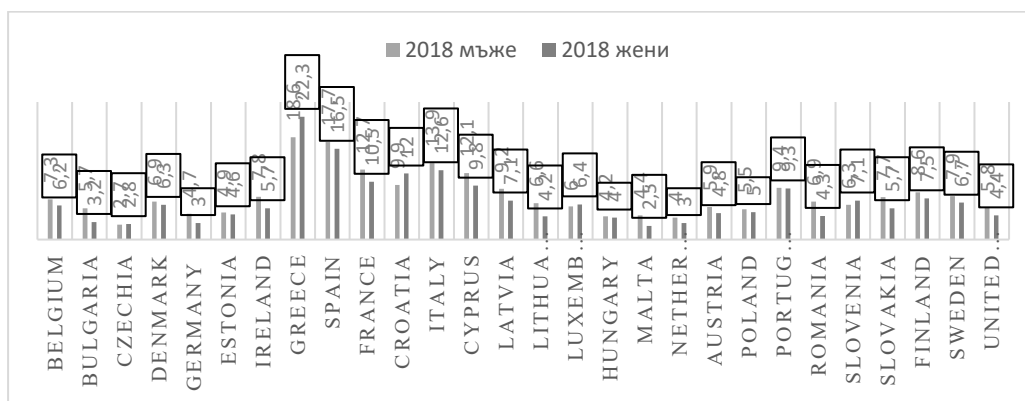
Целта на настоящия анализ е въз основа на емпирични данни и сравнения да се разкрият предизвикателствата и трудностите, с които се сблъскват младите мъже и жени при прехода след завършване на образователното си обучение и навлизането си на пазара на труд.

Табл. 1 Коефициент на безработица при мъжете и жените на възраст 20-29 г., 2018 г., %

³ <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=bg>

⁴ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_statistics/bg

Държава	2018 мъже	2018 жени
Белгия	7.3	6.2
България	5.7	3.2
Чехия	2.7	2.8
Дания	6.9	6.3
Германия	4.7	3.0
Естония	4.9	4.6
Ирландия	7.8	5.7
Гърция	18.6	22.3
Испания	17.7	16.5
Франция	12.7	10.5
Хърватия	9.9	12.0
Италия	13.9	12.6
Кипър	12.1	9.8
Латвия	9.2	7.1
Литва	6.6	4.2
Люксембург	6.0	6.4
Унгария	4.2	4.0
Малта	4.4	2.5
Нидерландия	4.0	3.0
Австрия	5.9	4.8
Полша	5.5	5.0
Португалия	9.4	9.3
Румъния	6.9	4.3
Словения	6.3	7.1
Словакия	7.7	5.7
Финландия	8.6	7.5
Швеция	7.9	6.7
Великобритания	5.8	4.4

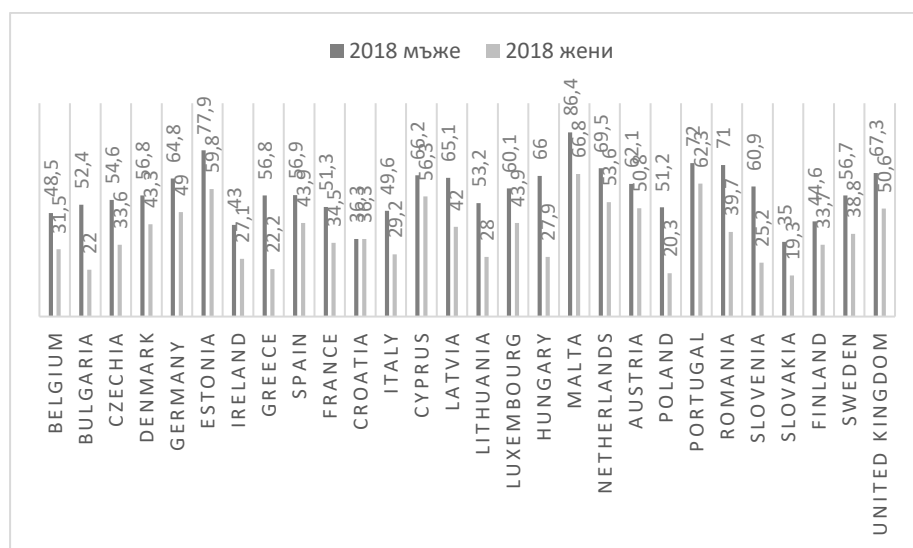
Фиг. 1 Коэффициент на безработица при мъжете и жените на възраст 20-29 г., 2018 г., %

Таблица 1 и фигура 1 дават информация за Коефициента на безработица при мъжете и жените на възраст 20-29 г. При мъжете на възраст 20-29 г., най-високото ниво на безработица за 2017 г. е в Гърция – 18.6%, следвана от Испания с 17.7% и Италия с 13.9%. Най-ниското ниво на безработица за мъжете на възраст 20-29 г. за 2017 г. е отчетено в Чехия - 2.7%, следвана от Нидерландия с 4% и Унгария с 4.2%. При жените на възраст 20-29 г. най-високото ниво на безработица за 2017 г., както и при мъжете е в Гърция – 22.3%, отново следвана от Испания с 16.5% и Италия с 12.6%. Най-ниското ниво на безработица за жените на възраст 20-29 г. за 2017 г. е отчетено в Малта - 2.5%, следвана от Чехия с 2.8%, на трето място са Германия и Нидерландия с 3%. Прави впечатление, че в някои европейски страни мъжете са с по-висока заетост, а в други жените. В България коефициентът на безработица при мъжете е 5.7%, а при жените 3.2%.

Табл. 2 Коефициент на заетост по ниво на образование (0-2), мъжете и жените 20-29 г., 2018 г., %

Държава	2018 мъже	2018 жени
Белгия	48.5	31.5
България	52.4	22.0
Чехия	54.6	33.6
Дания	56.8	43.3
Германия	64.8	49.0
Естония	77.9	59.8
Ирландия	43.0	27.1
Гърция	56.8	22.2
Испания	56.9	43.9
Франция	51.3	34.5
Хърватия	36.3	36.3
Италия	49.6	29.2
Кипър	66.2	56.3
Латвия	65.1	42.0
Литва	53.2	28.0
Люксембург	60.1	43.9
Унгария	66.0	27.9
Малта	86.4	66.8
Нидерландия	69.5	53.6
Австрия	62.1	50.8
Полша	51.2	20.3
Португалия	72.0	62.3
Румъния	71.0	39.7
Словения	60.9	25.2
Словакия	35.0	19.3

Финландия	44.6	33.7
Швеция	56.7	38.8
Великобритания	67.3	50.6

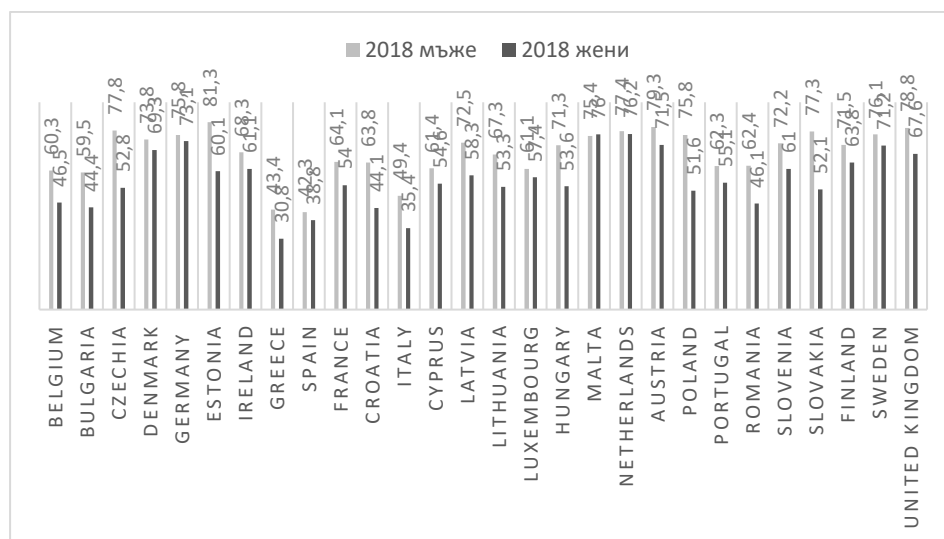
Фиг. 2 Коефициент на заетост по ниво на образование (0-2), мъжете и жените 20-29 г., 2018 г., %

Табл. 2 и фиг 2., разглеждат Коефициента на заетост по ниво на образование (0-2) за мъжете и жените на възраст 20-29 г., за 2018 г. Най-висока заетост при младите мъже се отчита в Малта – 86.4%, следвана от Естония с 77.9% и Нидерландия с 69.5%. Най-ниска заетост сред мъжете с ниво на образование (0-2) се забелязва в Словакия – 35%, следвана от Хърватия – 36.3% и Ирландия с 43%. При жените най-високия коефициент на заетост по ниво на образование (0-2) е Малта с 66.8%, както и при мъжете. На второ място е Португалия с 62.3% и на трето, както и при мъжете Естония с 59.8%. Най-ниската заетост при жените е отчетена в Словакия – 19.3%, на второ място е Полша – 20.3%, следвана от България – 22%. Коефициентът на заетост при мъжете във всички страни е по-висок, спрямо този на жените. Изключение прави Хърватия, където е равен и при двата пола - 36.3%. В България коефициентът на заетост с ниво на образование (0-2) при младите мъже е 52.4%, а при жените от същата възрастова граница значително по-нисък – 22.0%.

Табл. 3 Коефициент на заетост по ниво на образование (3-4), мъже и жени, 20-29 г., 2018 г., %

Държава	2018 мъже	2018 жени
---------	-----------	-----------

Белгия	60.3	46.5
България	59.5	44.4
Чехия	77.8	52.8
Дания	73.8	69.3
Германия	75.8	73.1
Естония	81.3	60.1
Ирландия	68.3	61.1
Гърция	43.4	30.8
Испания	42.3	38.8
Франция	64.1	54.0
Хърватия	63.8	44.1
Италия	49.4	35.4
Кипър	61.4	54.6
Латвия	72.5	58.3
Литва	67.3	53.3
Люксембург	61.1	57.4
Унгария	71.3	53.6
Малта	75.4	76.0
Нидерландия	77.4	76.2
Австрия	79.3	71.5
Полша	75.8	51.6
Португалия	62.3	55.1
Румъния	62.4	46.1
Словения	72.2	61.0
Словакия	77.3	52.1
Финландия	71.5	63.8
Швеция	76.1	71.2
Великобритания	78.8	67.6

Фиг. 3 Коэффициент на заетост по ниво на образование (3-4), мъже и жени, 20-29 г., 2018 г., %

Табл. 3 и фиг 3., разглеждат Коефициента на заетост по ниво на образование (3-4), за мъжете и жените на възраст 20-29 г., за 2018 г. Най-висока заетост при младите мъже се отчита в Естония – 81.3%, следвана от Австрия с 79.3% и Великобритания с 78.8%. Най-ниска заетост сред мъжете с ниво на образование (3-4) се забелязва в Испания – 42.3%, следвана от Гърция – 43.4% и Италия с 49.4%. При жените най-високият коефициент на заетост по ниво на образование (3-4) е Нидерландия с 76.2%. На второ място е Малта с 76.0% и на трето е Германия с 73.1%. Най-ниският коефициент на заетост при жените е отчетен в Гърция – 33.8%, следван от Италия – 35.4% и Испания – 38.8%. Коефициентът на заетост при мъжете във всички страни е по-висок, спрямо този на жените. Изключение прави Малта, където при жените е по-висок с 0.6 процентни пункта (76%), спрямо този при мъжете (75.4%). В България коефициентът на заетост с ниво на образование (3-4) при младите мъже е 60.3%, а при жените от същата възрастова граница 46.5%.

Табл. 4 Коефициент на заетост по ниво на образование (5-8), мъже и жени 20-29 г., 2018 г., %

Държава	2018 мъже	2018 жени
Белгия	72.4	71.4
България	83.6	70.1
Чехия	78.1	70.9
Дания	80.1	77.7
Германия	84.6	82.6
Естония	93.7	79.6
Ирландия	84.2	82.4
Гърция	66.5	55.8
Испания	68.8	66.1
Франция	76.4	72.8
Хърватия	65.7	60.3
Италия	47.1	48.6
Кипър	74.4	74.3
Латвия	87.6	85.0
Литва	89.8	88.1
Люксембург	75.0	76.1
Унгария	84.8	77.9
Малта	91.5	90.1
Нидерландия	83.5	85.6
Австрия	77.7	76.8
Полша	85.4	78.7
Португалия	66.3	71.7
Румъния	82.8	80.1
Словения	82.1	73.8

Словакия	68.7	57.0
Финландия	86.6	82.1
Швеция	76.6	79.2
Великобритания	85.9	83.6

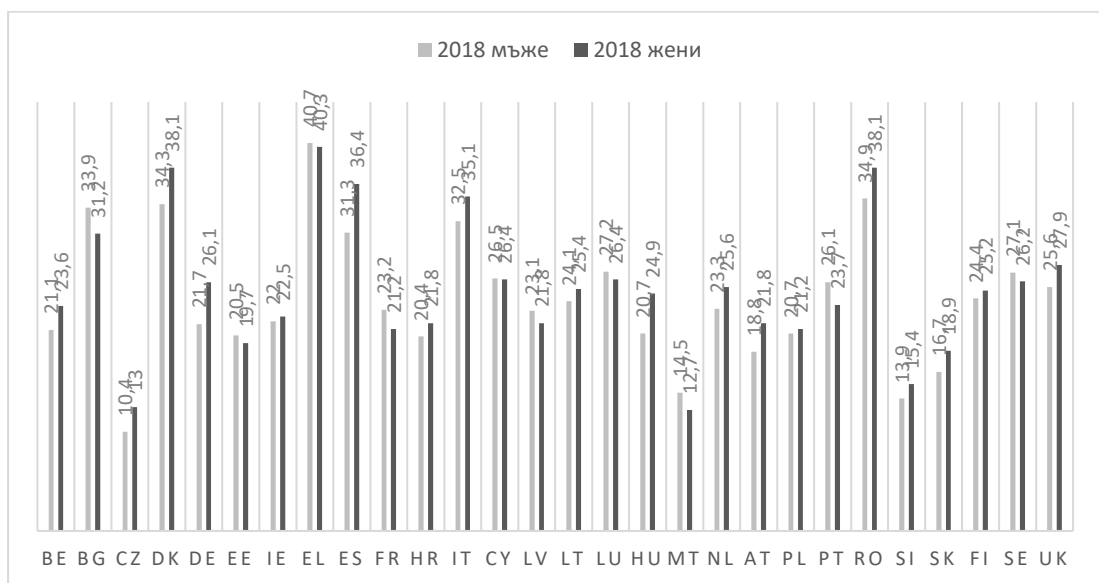

Фиг. 4 Коефициент на заетост по ниво на образование (5-8), мъже и жени 20-29 г., 2018 г., %

Табл. 4 и фиг 4., разглеждат Коефициента на заетост по ниво на образование (5-8), за мъжете и жените на възраст 20-29 г., за 2018 г. Най-висока заетост при младите мъже се отчита в Естония – 93.7%, следвана от Малта с 91.5% и Литва с 89.8%. Най-ниска заетост сред мъжете с ниво на образование (5-8) се забелязва в Италия, където тя е значително по-ниска, спрямо останалите сравнявани държави – 47.1%, следвана от Португалия – 66.3% и Гърция – 66.5%. При жените най-високият коефициент на заетост по ниво на образование (0-2) е Малта с 90.1%. На второ място е Литва – 88.1% и на трето Нидерландия – 85.6%. Най-ниският коефициент на заетост при жените е регистриран в Италия, както и при мъжете – 48.6%, следвана от Гърция – 55.8% и Словакия – 57%. Коефициентът на заетост при мъжете почти във всички страни е по-висок, спрямо този на жените. Изключение правят четири страни – Италия (мъже - 47.1%, жени - 48.6%); Люксембург (мъже - 75.0%, жени - 76.10%), Нидерландия (мъже - 83.5%, жени - 85.16%); Швеция (мъже - 76.6%, жени - 79.2%). В България коефициентът на заетост с ниво на образование (5-8) при младите мъже е 83.6%, а при жените от същата възрастова граница по-нисък – 70.1%.

Табл. 5 Лица в риск от бедност и социално изключване, мъже, жени, 15-29 г., 2018 г., %

Държава	2018 мъже	2018
Белгия	21.1	23.6
България	33.9	31.2
Чехия	10.4	13.0
Дания	34.3	38.1
Германия	21.7	26.1
Естония	20.5	19.7
Ирландия	22.0	22.5
Гърция	40.7	40.3
Испания	31.3	36.4
Франция	23.2	21.2
Хърватия	20.4	21.8
Италия	32.5	35.1
Кипър	26.5	26.4
Латвия	23.1	21.8
Литва	24.1	25.4
Люксембург	27.2	26.4
Унгария	20.7	24.9
Малта	14.5	12.7
Нидерландия	23.3	25.6
Австрия	18.8	21.8
Полша	20.7	21.2
Португалия	26.1	23.7
Румъния	34.9	38.1
Словения	13.9	15.4
Словакия	16.7	18.9
Финландия	24.4	25.2
Швеция	27.1	26.2
Великобритания	25.6	27.9

Фиг. 5 Лица в риск от бедност и социално изключване, мъже и жени, 15-29 г., 2018 г., %

Табл. 5 и фиг. 5 разглеждат мъжете и жените в риск от бедност и социално изключване на възраст 20-29 г., за 2018 г. Най-висок риск при младите мъже се отчита в Гърция – 40.7%, следвана от Румъния с 34.9% и Дания с 34.3%. Най-нисък процент за риск от бедност и социално изключване се забелязва в Чехия – 10.4%, на второ място е Словения с 13.9%, следвана от Малта – 14.5%.

При жените, както и при мъжете с най-висок риск се откроява Гърция – 40.3%, следвана от Дания и Румъния с еднакъв процент – 38.1%. В България рискът от бедност и социално изключване при младите мъже е 33.9%, а при жените от същата възрастова граница по-нисък – 31.2%.

От извършения анализ може да се констатира, че като цяло нивото на младежка безработица при мъжете е по-високо, спрямо това при жените. Един от основните фактори за този резултат може да се посочи в това, че голяма част от младите жени с по-ниско ниво на образование не се регистрират на пазара на труд и не търсят платена заетост. Тази социална група от населението след завършване на своето образование или отпадане от образователната система, се посвещава на семейството и отглеждането на деца. Друг съществен извод е, че най-високото ниво на заетост, независимо от образователното ниво се регистрира в Малта, Естония, Нидерландия. На другият полюс с най-ниска заетост и при двата пола са Гърция, Италия и Испания, които са средиземноморски държави. Заетите лица са най-голям процент при най-високото ниво на образование и най-нисък сред лицата с основно и по-ниско образование.

3. Препоръки за по-добре изградени пазари на труд за младите лица

Едни от основните насоки за ограничаване на младежката безработица са: Превантивните мерки срещу преждевременно отпадналите млади лица от образователната система; Повторното включване в системата на образованието за лицата с ниско ниво на образование; Осигуряването на съвместни програми и координация между бизнеса и системата на образованието, с цел разкриването на подходящи и повече работни места за младите хора. В настоящите условия на пазара на труд „е много важно да се приложат целенасочени мерки за повишаване качеството на заетостта - да се повишат броят и делът на заетите лица“ (1), които тепърва навлизат на пазара на труд; Стимулиране на различните гъвкави форми на обучение, като

дуалното, мобилното обучение и заетост, чрез добра информираност и подкрепа от страна на институциите. „Използване на предимствата на системата за валидиране на знания, умения и компетентности при запълването на дефицита на кадри с подходящ професионален опит.“ (2) е един много подходящ обучителен подход; Разработване на активни политики по труда, насочени към младите предприемачи и самостоятелната заетост. Необходимо е политиката по труда да „се фокусира върху създаване на ефективна рамка за подкрепа на бизнеса чрез подобряване на регулаторната среда, насърчаване на предприемачеството, иновациите и развитието на ефикасна модерна и прозрачна държавна администрация.“ (3) Взаимодействие и обмен на опит и координация, между всички участници в инициативата за ограничаване на младежката безработица; Осигуряването на ефективни курсове и образователни програми, насочени към намаляване на структурната безработица; Използване на съвременни методи на преподаване. "Мултимедийното интерактивно учене става все по-популярно успоредно с развитието на компютърната техника и технология." (4); Инвестиране на средства за изграждане на инфраструктура и откриване на нови работни места в малките селищни центрове, за да могат младите хора да не са принудени да напускат родните си места, поради липса на условия за живот и трудова реализация. Сред регионите „се наблюдават силни диспропорции в териториалното разпределение на населението, което доведе до формиране и пренаселване на няколко притегателни териториални центъра и масово обезлюдяване и западане на цели райони...“ (5); Насочване към гъвкави форми на обучение, които позволяват ученето да бъде успешно съчетавано с работа и семейни ангажименти; Инвестиране на финансови средства в образование и наука с цел конкурентноспособни научни и иновативни изследвания. Икономика изградена на знанията "се свежда до създаването на условия за непрекъснато повишаване на културното и професионалното развитие на трудовите ресурси, тяхното кариерно израстване, както и повишаването на привлекателността на труда." (6); Насърчаване на равенството между половете още при навлизането на пазара на труд, защото въпреки добре изградените институционални защити има дискриминация по пол. „Разликите в заетостта на мъжете и жените може да се търси в няколко направления – породени от разлика в заплащането, небалансирано поемане на грижите за членовете на семейството изградените с десетилетия стереотипи, че жената трябва да се грижи за отглеждането и възпитанието на децата.“ (7); Насърчаване на индустриалните отношения, защото те „създават благоприятна среда за развитието на икономическата и социалната политика. Взаимодействието между

принципите на пазарната икономика и индустриалните отношения са предпоставка за ефективното функциониране на икономиката в съвременните условия.“ (8); Осигуряване на мониторинг и залагане на ясни количествени измерители и цели фокусирани върху младежката безработица.

Заклучение

Изграждането на иновативни, модерни и конкурентноспособни пазари на труд, където младите хора доказват и развиват своите трудови умения е разковничето за успешен, конкурентен и добре платен пазар на труд. “От качеството и от степента на реализация на потенциалните възможности и способности на човешките ресурси в трудовия процес зависят конкурентноспособността, качеството” (9) на трудовия процес и икономическите резултати. Бързо развиващите се иновативни технологии изискват специфични знания, умения и компетенции, които младите хора, чрез своето мислене и обучение имат и са готови да предоставят на пазара на труд. За икономическия растеж е нужен високо квалифициран човешки капитал и иновативно мислене. Добре подготвената работна сила повишава производителността на труд. Млади хора са бъдещето, затова успешното им интегриране на европейския трудов пазар е предизвикателство и необходимост пред всяка една страна от съюза.

ЛИТЕРАТУРА

(1) Данаилова, И., “Компетентност и ефективно трудово поведение на заетите лица”, Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Социални последици от процесите на реструктуриране и технологични промени в организациите“, издателство „Стопанство“, 2010, стр.170.

Danailova I., “Kompetentnost i effektivno trudovo povedenie na zаетite litsa”, Sbornik s dokladi ot nauchno-prakticheska konferentsia „Sotsialni posledstvia ot protsesite na prestrukturirane i tehnologichni promeni v organizatsiite“, izdatelstvo „Stopanstvo“, 2010, str.170.

(2) Пандурска, Р., „Застаряването на населението-фактор за повишаване на потребността от услуги за дългосрочна грижа в България“, Научни трудове, Издателство УНСС, 2019, стр.194.

Pandurska, R., „Zastaryavaneto na naselenieto-faktor za povishavane na potrebnostta ot uslugi za dalgosrochna grizha v Bulgaria“, Nauchni trudove, Izdatelstvo UNSS, 2019, str.194.

(3) Тодоров, Т., „Очакваното въздействие на оперативна програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ 2007-2013 върху трудовия пазар в България“, Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Социални последици от процесите на реструктуриране и технологични промени в организациите“, издателство „Стопанство“, 2010, стр.177.

Todorov, T., „Ochakvanoto vazdeystvie na operativna programa „Razvitie na konkurentosposobnostta na balgarskata ikonomika“ 2007-2013 varhu trudovia pazar v Bulgaria“, Sbornik s dokladi ot nauchno-prakticheska konferentsia „Sotsialni posledstvia ot protsesite na prestrukturirane i tehnologichni promeni v organizatsiite“, izdatelstvo „Stopanstvo“, 2010, str.177.

(4) Атанасова М., „Реструктуриране на прилаганите форми и методи за учене в организациите“, Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Социални последици от процесите на реструктуриране и технологични промени в организациите“, издателство „Стопанство“, 2010, стр.129.

Atanasova M., „Prestrukturirane na prilaganite formi i metodi za uchene v organizatsiite“, Sbornik s dokladi ot nauchno-prakticheska konferentsia „Sotsialni posledstvia ot protsesite na prestrukturirane i tehnologichni promeni v organizatsiite“, izdatelstvo „Stopanstvo“, 2010, str.129.

(5) Дулевски, Л., „Реструктурирането на българската икономика и неговото отражение върху трудовия пазар“, Сборник с доклади от научно-практическа конференция „Социални последици от процесите на реструктуриране и технологични промени в организациите“, издателство „Стопанство“, 2010, стр.32.

Dulevski, L., „Prestrukturiraneto na balgarskata ikonomika i negovoto otrazhenie varhu trudovia pazar“, Sbornik s dokladi ot nauchno-prakticheska konferentsia „Sotsialni posledstvia ot protsesite na prestrukturirane i tehnologichni promeni v organizatsiite“, izdatelstvo „Stopanstvo“, 2010, str.32.

(6) Евгениев, Е., „За организацията и организаторите на трудовата дейност“, Юбилеен сборник в чест на 90-годишнината на професор доктор на икономическите науки Тончо Трендафилов, издателство ВУСИ, 2016, стр.102.

Evgeniev, E., „Za organizatsiyata i organizatorite na trudovata deynost“, Yubileen sbornik v chest na 90-godishninata na profesor doktor na ikonomicheskite nauki Toncho Trendafilov, izdatelstvo VUSI, 2016, str.102.

(7) Манчева, М., „Актуални проблеми при заетостта на жените“, сп. „Индустриални отношения и обществено развитие“, бр.1/2020 г., стр.45.

Mancheva, M., „Aktualni problemi pri zаетostta na zhnite“, sp. „Industrialni otnoshenia i obshtestveno razvitiе“, br.1/2020, str.45.

(8) Апостолов, В., „Индустриални отношения“, ИК-УНСС, 2018, стр.21.
Apostolov, V., „Industrialni otnoshenia“, IK-UNSS, 2018, str.21.

(9) Димитрова, Г., „Особености на системата за управление на човешките ресурси в застрахователното дружество“, сп. „Индустриални отношения и обществено развитие“, бр.1/2020 г., стр.55.

Dimitrova, G., „Osobenosti na sistemata za upravlenie na choveshkite resursi v zastrahovatelno druzhestvo“, sp. „Industrialni otnoshenia i obshtestveno razvitiе“, br.1/2020g., str.55.

Дулевски, Л., „Пазар на труда“, Сиела, 2010.

Dulevski, L., Pazar na truda, Siela, 2010

Стратегия "Европа 2020, "Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“, 2010.

Шопов, Д., Дулевски, Л., Стефанов, Л., Паунов, М., Икономика на труда, Тракия-М, 2002.

Shopov, D., Dulevski, L., Stefanov, L., Paunov, M., Ikonomika na truda, Trakia-M, 2002.

БЕЛЕЖКИ

<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1079&langId=bg>

https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Employment_statistics/bg

„Useful information“, <www.educationbro.com>, (2017 г.)